

Izšla vsak dan razen nedelje in praznikov.
Izšel dnevno razen nedelje in praznikov.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredništvo in upravljalni svetovi
2897 S. Lawrence Ave.
Office of Publication
2897 S. Lawrence Ave.
Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XXV. Črna litina 12.50. Chicago, Ill., ponedeljek, 8. avgusta (August 8), 1932. Subscriptions \$6.00 Yearly. ŠTEV.—NUMBER 186

Obupen položaj brezposelnih v Detroitu

Pomožna akcija popolnoma akrahirala. Mleko in moka edina podpora. Mestna administracija v rokah velebiznisarja.

Detroit. — Mesto Detroit je bilo v tej krizi med prvimi, ki je prišlo v večjo akcijo za oskrbovanje brezposelnih. Akcije je imenoval župan Murphy, ki je prišel na krmilo pred par leti, ko je bil pri izrednih volitvah odločan prejšnji župan.

Dasi je brezposelnost danes večja kot kdaj prej, je mesto akcijam popolnoma prenehalo a pomožno akcijo. Delijo le še mleko in moko za otroke. Moko deli Rdeči križ. Kako naj spečejo kruh družine, katerim je bil plin zaprt — in teh je veliko — je to njihova zadeva.

Tudi dostavljanje mleka je negotova stvar in lahko preneha, ko se farmarji naveličajo dati ga na kredit welfare departmentu. Ta department je v luknji za \$2,600,000, od rekonstrukcijske korporacije sme upati pa le na \$1,800,000 in od novega mestnega budžeta \$1,200,000 za vse leto.

Predlansko zimo je mesto porabilo v pomožne stvari krog dva in pol milijona na mesec, nakar so velebiznisarji — predvsem Ford — in bankirji zagnali vrišč, ki je odmeval po vsej državi. Rezultat tega je bil, da so mesto prisilili na "varčevanje" in končno dobili tudi župana popolnoma v svojo pest.

Danes ni denarja za podpiranje brezposelnih, niti za plačevanje učiteljev in drugih mestnih delavcev. Denarja pa je za bankirje, za plačevanje obveznosti, kar je po mnenju mestnega kontrolorja G. Halla Roosevelta važnejše kot pa oskrbovanje brezposelnih, ki stradajo v masah. Za njega, ki je dobil službo od župana Murphya, je največje važnosti ohranitev mestnega kredita in ne ohranitev življenj — interesi bankirjev in ne interesi delavcev.

Ukinitev pomožne akcije je bila drastična in dramatična. Lansko pomlad je bilo na pomožni listi 45,000 družin. Ford in drugi magnetje so kričali, da je to nedopustno, v veliki meri sama potratnost. Na administracijo so pričeli pritiskati še bankirji z Wall Streeta, kjer je mesto iskalo obnove večjega posojila.

Pritisk velebiznisarja je rezultiral v splošnem ukinjevanju podpore. Dasi je brezposelnost rastla iz dneva v dan in je bilo lansko leto in pozimi odpuščenih desetisoč delavcev, so dodajali iztrebili s pomožne liste nad štiri petine družin. Do letošnje pomladi je prejelo nekaj podpore še okrog 25,000, nakar je bil storjen načrt, da se to število zniža na šest tisoč in odlovi 370 delavcev iz pomožnega urada.

Župan Murphy, ki je prvotno odobril ta načrt, se je končno premislil in ga zavrgel, kar pa ni pomagalo. Pomožna lista je bila vseeno reducirana za tisoče družin. Pred nekaj tedni je direktor welfare departmenta rekel, da bo na pomožni listi ostalo le par tisoč družin.

Vzrok za to je pomanjkanje sredstev. Bankirji in industrialci jih sicer imajo, ampak ne za podpiranje brezposelnih. Mestu so pripravili posoditi milijone, in tudi plačati davke vnaprej — pod pogoji. Ti pogoji so: kontrola nad situacijo, reduciranje budžeta in pa šestprocentne obresti.

Budžet je bil reducirán od \$72,000,000 na \$61,000,000 za tekoče leto, za bodočih pet let pa skušajo forsirati stopnjevanje znižanje proračuna za en milijon na leto, da bo končno dosegel \$57,000,000. To vprašanje pride te dni pred volilce in ako se ne potrdijo, je mestni pravdnik sporazumno z administracijo sešil.

VETERANI SE NOČEJO UNAKNITI IZ JOHNSTOWNA

Zahtevajo prosto vožnjo na železnici. — Waters pobija trditve predsednika Hooverja

Johnstown Pa., 6. avg. — Evakuacija šotarišča McCloskey, kjer je del bonusne armade nastel zavetje, ko so federalne čete izgnale veterane iz Washingtona, je naletela na odpor. V šotarišču se nahaja krog 1,500 veteranov, njihovih žen in otrok, ki pravijo, da se ne bodo umaknili, ako jim avtoritete ne preprekne proste vožnje na železnici. Dom teh veteranov je v zahodnih državah.

Državni cestni department je dal veteranom na razpolago sto trukov in naznanil, da jih je pripravljen odpeljati proti New Yorku in drugim zahodnim državam, toda veterani so ponudbo odklonili. Oni se hočejo voziti na železnici kot njihovi varši iz zahodnih držav, ki so že zapustili Johnstown. Ako avtoritete ne ugrade njihovi zahtevi, se ne umaknejo iz šotarišča.

Župan McCloskey je včeraj konferiral z reprezentantom Pennsylvanske železnice glede transportacije veteranov proti zahodu, toda do dogovora ni prišlo. S pogajanj se bo danes nadaljevalo.

Washington, D. C., 6. avg. — Walter W. Waters, poveljnik bonusne armade, je včeraj poslal predsednika Hooverja in vojnega tajnika Hurleyja, naj s dokazi podpreta trditve, da večina bonusnih pohodnikov, ki so invalidirali Washington, sploh niso bili veterani. Waters pravi, da je izdal 25,000 izkaznic veteranom, ki so dokazali, da so služili v ameriški armadi na Francoskem in so bili častno izpuščeni iz službe. Nikdo, ki ni mogel podati evidence, da je bil v vojni, ni smel ostati v šotarišču več kot 24 ur.

"Pozivam administracijo, naj objavi vir informacij, na katerih podlagi bazira deklaracija, da bonusni pohodniki niso bili vojni veterani," pravi Waters v svoji izjavi.

Hartanski rudar spoznan krivim

Sodnik ga je obsodil na došmrtno ječo

Harian, Ky. — (FP) — Porota, katero so tvorili farmarji iz okraja Boyle, ki ne gojijo nikakih simpatij do organiziranega delavstva, je spoznala Chester Poora, hartanskega rudarja, krivim. Poora je bil obtožen umora H. Johnsona, kompanijskega pobojnika, ki je padel v bitki med hartanskimi rudarji in rudarji v Evansu 5. maja lanskega leta.

Na prvi obravnavi so porotniki iz okraja Laurel, ki meji na hartanski okraj, opustili obtožbeno. Takrat je bil Poora obtožen umora deputata Danielsa. Po zaključenem procesu je sodnik obsodil rudarja na došmrtno ječo.

Poora je že četrti rudar, ki je bil obsodjen na došmrtno ječo, odkar se je prišla obravnavati proti hartanskim rudarjem. W. B. Jones in William Hightower, uradnika rudarske unije v Evansu, sta bila obsojena na došmrtno ječo na obravnavi v Mt. Sterlingu, E. Phillips, zamorski rudar, pa je prejel isto kazeno na sodišču v Harlanu. Dve obravnavi proti F. M. Bratcherju sta bili ustavljene, ker se porotniki niso mogli sediniti na pravorek.

V zaporih se nahaja še krog 40 rudarjev, ki čakajo obravnavo. Od teh bo William Hudson prvi prišel pred sodnika. Tudi on je obtožen umora. To bo zadnja rudarska obravnavna v tekočem sodnem zasedanju. Ostali obtoženci bodo prišli pred sodnika v oktobru ali novembru.

Sodnik ne bo zapiral lačnih delavcev

Philadelphia. — Mestni sodnik W. M. Williams je te dni rekel, da ne bo dal zapreti nobenega lačnega delavca, ki bo priveden pred njega pod obtožbo, da je kradel živila. Izjavo je podal v zvezi s situacijo in obupnim stanjem brezposelnih v tem mestu.

Dasi veruje "v zdrav razum ameriškega naroda," je vseeno rekel, ako ne pride pomoč v kratkem od nekje, "se bodo ljudje dvignili in vzel stvari v svoje roke."

NEPOKOJ MED RUDARJI SE ŠE NI POLEGEL

Piketi ustavili neunijske rudarje. Lastniki Dixie Bee premogovnika še niso obnovili obrata

Terre Haute, Ind., 6. avg. — Ko so včeraj neunijski rudarji šli na delo v premogovnik Vermillion, jih je ustavila grupa več sto piketov in jih prisilila na vrnitev domov. Rudarji so izjavili, da so bili piketi oboroženi in jim zagrozili z nasilji, ako se ne bodo pokorili ukasu.

Milleniki še vedno strajkajo premogovnik Dixie Bee, posorišče bitke med unijskimi in neunijskimi rudarji, v kateri je bil eden ubit in osem ranjenih prošlo sredo. Kompanija, ki lastuje premogovnik, je naznanila, da se ne bo obnovila obrata, ker nevarnost pred novimi izgredi še ni odstranjena.

Nad deset tisoč oseb se je udeležilo pogreba unijskega rudarja T. Kellerja, katerega je ubila krogla, ko je piketiral omenjeni premogovnik. Pogrebne svečanosti, katerim je prisostvala velika množica, so se vršile v mestnem parku. Napetost med unijskimi rudarji je še vedno velika in slajšo se grožnje, o novih nasiljih, ako bodo kompanije skušale obratovati svoje premogovnike z neunijskimi rudarji.

Blatniški patriotizem se ne dopađa s političnim štrajkom

Pittsburgh, Pa. — Kjer je dolar, tam je patriotizem, je stara resnica, katere se drže vsi patrioti. Tudi trgovci s ameriški zastavicami se drže tega pravila. Dežela je zadnje čase poplavljen z ameriški zastavicami, ki so bile izdelane na Japonskem radi nižjih cen.

Pri proslavi dvestoletnice Washingtonovega rojstva pa so se tukajšnji poštni klerki uprli jih nositi, ker se jim ni dopadla ta bizniški patriotizem. Poštna uprava je pojasnila, da so bile zastavice kupljene v neki veletrgovini in razdeljene med uslužbenke prej kot se je opazilo, da so bile izdelane v tujini.

Brezposelni se organizirajo

Organizacija šteje deset tisoč članov in postaja močan faktor

Des Moines, Ia. — (FP) — V dveh mesecih so se brezposelni v tem mestu organizirali v močno organizacijo, ki šteje deset tisoč članov in postaja važen faktor tako v njihovem kot v splošnem življenju. Šteje sedem postojank, ki zborujejo tedensko.

Organizacija je bazirana na principih lige producentov (brezposelnih) v državi Washington.

Brezposelni so se naučili že marširati, med drugim tudi, da na tramvajih lahko dobe prosto vožnjo, če gredo v skupinah in nastopijo v "pionirskem duhu".

Ena izmed njihovih zahtev je, da dobi brezplačno plin in elektriko. Doslej se jim to še ni posrečilo, ker kompanije o tem ne marajo ničesar ališati in mestni svet se pa obotavlja ugoditi tej zahtevi.

Profesor Maynard Krueger s čikaške univerze, ki je pomagal reorganizirati socialistično stranko v tej državi, je na shodu brezposelnih svetoval, naj porabi svoje znanje in odklopiljo merilne aparate za plin in elektriko, ker je med njimi dovolj bivših delavcev javnopravnih družb, ki se na to delo razumejo. To jim je svetoval, če mestni svet ne pristane na zahtevo. Brezposelni so se strinjali in avgustijo navdušeno pospravili.

KRVAVI IZGREDI V NEMČIJI SE NADALJUJEJO

Veliko število ubitih in ranjenih v spopadih med pristali raznih političnih strank. Hitlerjevci pravijo, da bodo drastični ukrepi proti teroristom poslabšali situacijo

Berlin, 6. avg. — Šest tednov prelivanja krvi in nasilja med nemškimi političnimi strankami je varok, da je vlada zagrozila s drastičnimi kaznimi tistim, ki so odgovorni za teroristične akcije.

Predsednik Hindenburg pripravlja naredbu, ki bo določala smrtno kazen za povzročiteljske kraje nasilnih činov. Pravijo, da je bil dokument še predložen pravosodnemu ministru v pregled zaeno s instrukcijami, naj poda svoj izrek glede legalnega izvajanja naredbe.

Vahodna Prusija je posorila največjih nemirov. Centralna vlada je radi tega imenovala Rudolfa Dielsa, pravnega svetovalca pruskega ministrstva za notranje zadeve, za posebnega komisarja ter odredila, naj takoj gre v Koenigsberg in preišče situacijo.

Franz Bracht, Papenove federalni komisar v Prusiji, je sicer objavil število, ki kažejo, da je bilo od 1. do 20. julija 72 ljudi ubitih in 497 ranjenih v 592 političnih izgredih v Prusiji.

V 206 slučajih so izgredne povzročili komunisti, ostale pa fašisti in druge stranke. Reichsbanner je odgovoril na 52 političnih bitk v Prusiji za časa volilne kampanje.

Fašistični list v Monakovu je objavil alično statistiko. Pravi, da je bilo v spopadih med Hitlerjevci in drugimi političnimi skupinami 59 nacijs ubitih in 8,107 ranjenih v tem letu.

V več pruskih mestih je tudi včeraj prišlo do izgredov. Bitke med komunisti in fašisti so bile v teku v Lycku, Rosellu, Tilsitu in Loetsenu. V slednjem mestu so nasprotniki Hitlerjevcev vrgli bombo v dvorano, kjer so imeli fašisti svoj shod. Ena oseba je bila pri tem ubita in devet ranjenih. V Hamburgu so avtoritete suspendirale fašistični list za pet dni, ker je podžgal na nasilja.

Fašistična stranka je včeraj posvarila vlado, da bo naredba, katero pripravlja predsed. Hindenburg, več škodovala kot koristila. Pravi, da fašistična "armada" vzdržuje disciplino, toda jamčiti ne more ničesar v slučaju uveljavljenja drastičnih naredb.

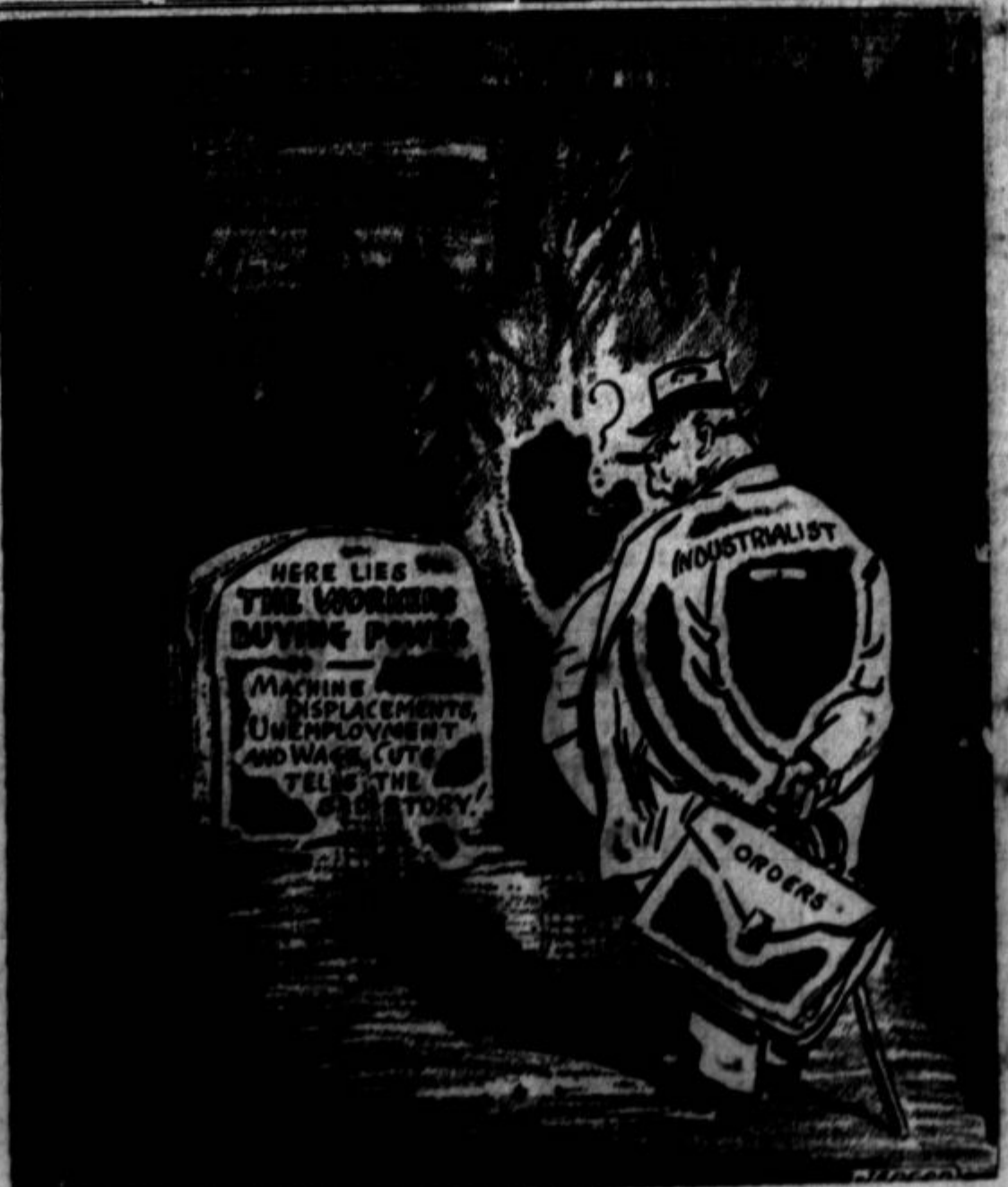
Socialni demokrati so predlagali formiranje organizacije za obrambo republike. Voditelji trdijo, da niso samo fašisti, temveč tudi visoki uradniki v centralni vladi odgovorni za teroristične akcije, ki so v zadnjih tednih zahtevale veliko število žrtv.

Osem žrtev požarov v Chicagu in Waukeganu

Chicago, 8. avg. — Dva gasilca sta izgubila življenje, dva druga pa sta bila težko ranjena, ko se je pri gašenju ognja podrla stena štirinadstropnega skladišča na vogalu Branch in Cherry ceste.

Požar v blišnjem Waukeganu, ki je včeraj uničil hotel Mayflower, je zahteval šest žrtev, katerih trupla so bila kasneje katernjena izpod razvalin. (Eden od žrtev se je pisal John Kozel, najbrž Slovenec.

vrnil tja, dočim spet drugi govorijo o reorganiziranju veteranskih skupin, ki naj bi se ponovno napotile proti Washingtonu, od koder je bila bonusna armada izgnana pred par dnevi, toda definitivnih načrtov nimajo.

Kaj je z businessom? (Narisa Jerger.)

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASLO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE POPORE

NE JEDNOTE

Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Subscription rates for the United States (except Chicago) in cash: \$2.00 per year, \$1.00 per half year; in advance: \$3.00 per year, \$1.50 per half year; in arrears: \$4.00 per year, \$2.00 per half year; in installments: \$1.00 per month, \$0.50 per half year, \$2.00 per year.

Subscription rates for the United States (except Chicago) in cash: \$2.00 per year, \$1.00 per half year; in advance: \$3.00 per year, \$1.50 per half year; in arrears: \$4.00 per year, \$2.00 per half year; in installments: \$1.00 per month, \$0.50 per half year, \$2.00 per year.

One copy per day—No charge for postage.

Advertising rates on agreement—Manuscripts will not be returned.

Address: 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

Printed at the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Published by the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Printed at the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Published by the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Printed at the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Published by the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Printed at the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Published by the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Printed at the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Published by the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Printed at the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Published by the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Printed at the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Published by the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Printed at the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Published by the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Printed at the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Published by the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Printed at the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Published by the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Printed at the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Published by the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Printed at the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Published by the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Printed at the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Published by the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Printed at the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Published by the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Printed at the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Published by the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Printed at the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Published by the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Printed at the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Published by the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Printed at the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Published by the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Printed at the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Published by the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Printed at the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Published by the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Printed at the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Published by the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Printed at the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Published by the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Printed at the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Published by the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Printed at the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Published by the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Printed at the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Published by the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Printed at the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Published by the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Printed at the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Published by the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Printed at the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Published by the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Printed at the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Published by the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Printed at the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Published by the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Printed at the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Published by the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Printed at the Prosveta Press, 205 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

Glasovi iz naselbin

Zanimive besede iz raznih krajev

S shoda razdiračev

Detroit, Mich. — Šlihal sem že mnogo govornikov, dobrih in slabih, radikalnih in nazadnjaških, ali takih še ne kot sem imel priložnost slišati na komunističnem kampanjskem shodu z Wm. Z. Fosterjem na čelu. Še zmeraj mi je takole ena filica bila za komunističen in marsikatero besedo sem znil v njega zagovor; nisem verjel pa nisem, da se poslužujejo tako umazane taktike v blatenju socialistične stranke in socialistov. Vsa od voditeljev nisem tega pričakoval, ali pričel sem se na njihovem shodu, da je resnica kar sodrugi poročajo iz drugih naselbin o teh demagogih.

Udeležba na tem shodu je bila že vse povoljna, krog 5 do 6 tisoč poslušalcev. Govornikov se tudi ni manjkalo. Že sem mislil, da Fosterjev govor ne bom dočkal, pa sem ga, in to me je privedlo, da pišem teh par vrstic za javnost.

Govorniki pred Fosterjem so bili še precej tolerantni, razen enega (veteran svetovne vojne), ki je prišel iz Washingtona prisostvovati temu shodu (po shodu se je odpeljal nazaj na bojno fronto). On je takorekoč odprl golldo z govorom, katerega je potem Foster spraznil na socialiste, nakar je sledil takozvani, bu-u-u-u, kot na komando.

Fosterjev govor bi bil na mestu, ako bi ostal v smeri, v kateri je prišel, ker je bila pa avdijska tako velika, je mislil, da je najboljša, da udari po socialistih, kar je tudi v precejšnji meri storil. Kot delavski voditelj bi moral vedeti, da imamo socialisti iste cilje in želje kot oni sami, samo da hočemo priti tja po drugih potih, ki so primerne za to deželo, da je naša največja želja osvoboditev delavcev iz kapitalističnega jarma. Zato je največja glupost, primerjati socialiste dem. in rep. in tudi socialistično platformo stlačiti v isti koš. Ako bi Foster prečital socialistično platformo poslušalcem, kot tudi dem. in rep. in jim dal priložnost, da bi oni sodili, bi morali da se sam pronašel, da je velika razlika, in nasprotno, da sta socialistična in komunistična platforma kot brat in sestra (to sem se prepričal, ko sem primerjal eno k drugo), da je samo skladba iste drugačna, v jedru in cilju pa zelo enaka.

Kaj pa socialisti? Je grmel Foster. Od njih ne moremo ničesar pričakovati. Oni niso za odpravo kapitalističnega reda, ne delujejo za mednarodni sporazum, ne pripoznavajo enakih pravic črncem, njih kandidati so postavili newyorški bankirji. Po Fosterjevemu mnenju je vse eno, kdo bo izvoljen — Hoover, Roosevelt ali Thomas. Ispod kapitalistične sužnosti nas bodo osvobodili komunisti, nobeden drugi ne. Oni nas popeljejo v oblubljeni deželo, samo da hočejo po prejšnjem potu. Kdo bo na novo zidal, jim je deveta briga. Socializem ne sme zaupati, je naloževal Foster, oni so zaupniki buržoazije, oni hočejo kapitalizmu samo podaljšati življenje.

Vsak trezno misleč delavec, da je to velika laž. "Poglejte socialiste v Milwaukeeju v Readingu, Pa.", je dalje naloževal Foster, kjer imajo socialisti kontrolo (večino v mestnih zbornicah pa še niso imeli), kaj vam morejo pokazati? Nič! Prav nič! Njih policija ravno tako preganja delavce in krati svobodo govora kot v mestih, kjer vlada kapitalistična administracija. Tega pa ni povedal, a kakšnimi demagogi in provokatorji imajo socialisti opravka.

Socialisti v Milwaukee bi morali proglasiti Milwaukee za republiko in jo pustiti obkoljeno s kapitalističnim zidom, potem pa čakati, da bi jim nana padla z neba, da bi se preživljali, ker vladajoči razred bi gotovo skrbel, da bi na drugi način nič ne prišlo. (Ja, škoda večna, da ne godijo več čudeži.) Prav vse grehe je kapitan Foster naštel, kar so jih socialisti napravili na celim svetu, odkar se je socializem porodil. Vedeti je treba, da so socialisti samo ljudje, so torej podvrženi zmožnosti kot vsako živo bitje, so imeli priložnost zmotiti in tudi popravljati. Komunisti pa še niso imeli te prilike pokazati v praksi ne v Zdruljenih državah, kar

še niso bili na vladnem krmilu, pokazali so pa njih robustnost in jo še danes kažejo z njih razdiralno taktiko. Namesto, da bi delavce navajali na enotno fronto proti našim izkoriščevalcem, pa ščuvajo nezavedno maso samo proti sebi, in v teh kritičnih časih, ko je skupni nastop delavstva potreben bolj kot kdaj prej, ščuvanje delavca proti delavcu koristi samo našim izkoriščevalcem, in to bodo morali komunisti enkrat sprevideti, ako nimajo predebele dilje pred očmi.

Zato je najboljša, da pustite socialiste v miru in greste agitarji med nezavedno maso. Polja za agitacijo je še zadosti, socialisti bomo že za vami prikorakali počasi pa gotovo. Naše geslo je, da zidamo navzgor, pa ne navzdol. Ako nam ni mogoče skupno delo, opustimo še razdiralno taktiko. Čas nas bo primoral, da bomo morali delati za eno veliko delavsko stranko, v kateri si bomo delavci podali roke v znamenje solidarnosti in prijateljstva.

V soboto 13. avg. bo med nami sodrug Maurer, kandidat za podpredsednika na socialistični listi. Rojaki, ne zamudite te prilike. Udeležite se tega shoda. Vstopnina je prosta. Sodr. Maurer je eden najbolj prominentnih osebnosti v delavskem gibanju. Opozorjam slovenske sodr. da je bilo sklenjeno na centralni seji okraja Wayne, da se bo Maurerjev shod oglašal z letaki, katere bo treba raznašati po stanovanjih. Torej je naša dolžnost, da to delo izvršimo brez vsakega godrnjanja. Shod se bo vršil ob 6. zvečer na Belle Isle.

Na 21. avg. priredi klub št. 115 JSZ izlet na Huron river. Da bo vsak zadovoljen, bo skrbel za to izvoljeni odbor. Prebitek je namenjen v kampanjske svrhe. Vsi na Huron river 21. avgusta!

Dne 29. avgusta se bo vršila nominacijska konvencija okraja Wayne za okrajne uradnike, nominacije kandidatov za senatorje in kongresnike. Vsi sodrugi bodo še pismeno obveščeni iz glavnega stana socialistične stranke države Michigan. Treba je, da postavimo kandidate za vsako uradno mesto v državi. Da se to delo pravilno izvrši, je potrebno, da koncentriramo vso našo energijo. Zato proč z izgovori: nisem vedel!

Joe Kornc.

Sec. konvencija in shod Springfield, Ill. — Dne 30. julija zvečer smo imeli sestanek sec. kluba št. 47 JSZ v SND. Udeležba je bila dobra. Govoril je S. C. Pogorelec, tajnik JSZ, ki je govoril o sedanjih depresiji ter delavskem položaju. Mi delavci, ki smo producirali vse, smo danes ostali brez vsega, lačni in raztrgani smo. Krivi pa smo delavci sami, ker nismo organizirani politično, krivi smo, ker premalo čitamo delavsko časopisje, je dejal govornik.

Dne 31. julija se je vršila državna konvencija soc. stranke v SND. Navzočih je bilo 44 klubov. Število poslušalcev je bilo veliko. Predsedoval je Meyer Halushka iz Chicago. Kateri je bil tudi nominiran kot kandidat za podgovernika. Konvencija je potrdila še postavljene kandidate. Za govornika kandidata kandidira Roy E.

Burt iz Chicago. S. Larks je podal obširno poročilo, da se angleški klubi organizirajo po vsej deželi.

Mladina se navdušuje za stranko. To je pač nekaj razveseljivega. To se je pokazalo na konvenciji. Zelo važno je, da se je začela mladina zanimati za socializem. In njo moramo organizirati, da se enkrat za vselej odpravi sedanjí krivični sistem. Vse kaže, da se sedanje razmere ne bodo tako hitro izboljšale, ampak izgleda, da bo še slabše. Od demokratov in republikancev nimamo ničesar pričakovati. Torej je skrajni čas, da se organiziramo vsi delavci v delavski politični stranki, ki je soc. stranka.

Po konvenciji se je vršil shod v državnem arzenalu. Tudi tam je bila lepa udeležba. Upamo, da so navzoči dobili dober vtis o shodu ter da se bodo naše vrste pomnožile za mnogo novih članov. Govorniki, ki jih je bilo več, so tolmačili delavsko vprašanje. Rojaki, pristopajte v soc. klube in soc. stranko.

John Osepek.

Poročilo s konference Canonsburg, Pa. — Konferenca soc. klubov in društev Prosvečne matice JSZ za zapadno Pennjo, katere se je vršila 31. julija v Moon Runu, Pa., je bila prav številno obiskana. Zastopanih je bilo nad 40 zastopnikov od klubov in društev. Predsedovalji je podpisani, zapisnik pa je vodil Geo. Smrekar.

Sprejeta je bila resolucija, ki bo poslana vsem kongresnikom in senatorjem tega okraja, da naj delujejo za pomoč brezposelnim in za znižanje davkov. Sprejeta je bila tudi resolucija, ki bo poslana vsem naprednim društvom, enotam in zvezzam, da prisložejo na pomoč Proletarcu, ker radi brezposelnosti naročniki ne morejo zmagovati naročnine.

O tej resoluciji je konferenca obširno razpravljala ter prišla do zaključka, da je Proletarec življenjska potreba za naš pokret, za našo organizacijo, naše konference in za delavski življenjski splošnem. Kajti nam se lahko zanesemo, ker daje članstvu in čitateljem v resnici pravo sliko današnjih razmer. Proletarec se znanja jugoslovanskega delavstva s problemi ameriškega delavstva s stališčem in nazori soc. stranke, in pridobiva delavstvo za sodelovanje s stranko. Temu namenu se je vedno posvečal in priporočal sodelovanje vseh razredno mislečih delavcev.

Proletarec je tudi močna opora, angleško govorečim sodrugom; kaže jim pot kako se otresti zavajajočega stiva in literaturo. Proletarec je strah vseh plutokracij po vsem svetu, je list, ki je upoštevan, ki združuje oči kol sebe tisoče in tisoče naprednih delavcev. Zelja konference je, da bi Proletarec zahajal v vsako hišo, kjer žive zavedni delavci in delavke, ki so zmogni čitati slovenski ali angleški jezik. Proletarec nas seznanja s ameriškim socialističnim gibanjem ter predstavlja močno vez med federacijo in stranko. Proletarec kaže pot v novi družabni red po poti nezadržljive kooperacije v preobrat, ki bo pomagal s silami, ki ne izkoriščajo in uničujejo z razdvajanjem.

Konferenca je tudi obširno razpravljala o letošnji volilni kampanji ter po daljšem razmislitvanju prišla do zaključka, da bo v bližnji bodočnosti priredila več kampanjskih shodov, na katere bo povabila slovenski govornik Josko Oven iz Chicago in tudi angleški govornik. Datum

shodov bodo objavljeni v bližnji bodočnosti.

Na zavedno delavstvo v zapadni Pennsylvaniji apeliramo, da se teh shodov udeležijo. Predsedniške volitve so skoraj tukaj. Ne pozabite tudi nas slovenskih kandidatov, ki smo prevzeli kandidacijo v delno legislaturo. Sedajhjo brezposelnost in krizo izrablja brezdušni kapitalizem za svojo agitacijo. Laže kakor običajno. "Glasujte za republikance in demokrate." Seveda ljudstvo slepo drvi za republikanci, ker mu zopet obljubljajo polni lonce. Povejte jim, čemu niso izpolnili obljub, katere so dajali pred štiri leti. — John Koklich.

Poročilo zastopnika

Sharon, Pa. — Stedimo, nas uči prezident Hoover. Seveda ga radi ali neradi ubogamo. On bi menda najrajši videl, da bi izstradano ljudstvo kar živo pod zemljo zakopali, ali kaj? Ljudstvo se je menda že "privdilo" stradanju. Pomagajo si na vse načine, z zelenjavo in sočivjem na vrtni, za meso pa se jim včasih posreči, da vlovijo kakšno ribo. Tako namreč delajo okoliški rojaki, ki se zbera v skupine in gredo na ribolov in na piknike po 25 milj daleč na farme k rojaku Antonu Šajhu, ki je naročnik Prosveče. On je tam na farmi že 11 let. Prej je delal v rovin v Penni, kjer je začel kruh služiti kot mlad dečko. Še pred tem pa je tudi delal na Slovenkem in v Nemčiji. Sedaj živi na velikih farmah. Obe farmi štejeta 300 akrov.

Razume se, da na taki farmi ne poznajo lakote ne žeje, kljub temu pa občutijo krizo, kajti farmski produkti se prodajajo zelo poceni, trg za te prideleke je zanič. Torej so v tem pogledu veliki in mali farmarji tudi prizadeži kot ostali delavci, s to razliko seveda, da imajo na razpolago svoje prideleke za prehrano, dočim nima delavec v mestih in kempah ničesar.

Tako so se naši rojaki odločili, da gredo na Šajnovo farmo dne 31. julija. S seboj smo vzeli vsega potrebnega. In prav lepo smo se zabavali na farmah. Mladina se je kopala, odrasli so peli, brat tajnik pa je ribe in rake lovili, kajti on je spreten lovec. Sploh pa smo se vsi imeli dobro, čestudi ni novaca. Ob koncu je vse pošlo, kar je bilo pripravljenega, i jag-nje na ražnju. Mislim, da ima Šajnova družina veliko zgrubo z našim obiskom. Iskrena hvala jim za prijaznost in gostoljubnost, tako tudi tistim, ki so me povabili na ta izlet.

Anton Zidanek.

Za obrambo političnih jetnikov San Francisco, Cal. — Pod vodstvom O. Jonesa je bila tukaj ustanovljena nova postojanka Narodnega komiteja za obrambo političnih jetnikov. Njeni člani ne bodo samo proutavali postopanja avtoritete proti političnim jetnikom v San Quentinu in Folsomu, temveč tudi policijske brutalnosti v zvezi s demonstracijami brezposelnih v Los Angelesu in drugih kalifornijskih mestih. Poleg Johna sona so v odboru tudi Lincoln Staffens, znan liberalni politik C. E. S. Wood, Noel Sullivan in Anita Whitney.

Milodinarji konzervirajo sadje San Francisco, Cal. — Asociacija Charities v tem mestu so pričele s konzerviranjem sadja za svoje odjemalce — brezposelne in revne. Pri delu so zaposleni brezposelni, ki prejema-jo plačo v blagu. Na dan napravi do sto zabojev konzerv,

Skrivnosti z naravnim ozadjem

Zakaj je nebo modro?

Modrina neba, ki jo ljubitelji narave tako občudujejo, izvira preprosto iz solne svetlobe. Solnčni žarek namreč ni brezbarven ali bel, temveč sestoji iz cele vrste barv: rdeče, oranžne, rumene, zelene, modre, vijolčne — to v glavnem. Na poti skozi ozračje pa se posamezne barve bolj ali manj odklonijo in največji odklon kaže kratkovalovna modra svetloba, ki iz direktnega solnčnega žarka izgine. Opoldne, ko stoji sonce približno navpično nad zemljo, se modre svetlobne sestavine odklonijo skoraj vodoravno skozi ozračje, ki postane tako "sinje nebo".

Ta odklon povzročajo v glavnem plinski molekuli v zraku, a zrak vsebuje celo množino trših delcev, prahu, saj, soli ob morju itd. Ti delci odklonijo poleg modrih tudi rumene in rdeče žarke, zato pa ni indirektna sončna svetloba zlasti v bližini velestev nikoli čisto modra, temveč svetlomodra ali belkasta. Po teh barvnih odtokih sklepamo lahko na čistost ozračja.

Zakaj zahaja solnce rdeče?

Barva solnce zavisi po največ od njegove lege nasproti zemeljski površini. Poševni večerni žarki imajo skozi ozračje daljšo pot nego navpični. Plinski molekuli v zraku in trši delci v njem pa razčenjajo žarke v njihove sestavne barve. Čim daljša je pot žarka skozi zrak, tem več žarkovnih delov se odkloni, a ker se rdeča barva odkloni najmanj, se nam vidijo večerno solnce čedalje bolj rdeče, dasi je v resnici ostalo neizpremenjeno.

Zakaj so oblaki ob nevihti črni?

Pred vsem: Nikakor niso črni! Kakor ni nebo modro! Oblaki oz. vodna para, ki jih sestavlja, so sami na sebi brezbarvni in barvo dobe samo v razmerju s svojo gostoto. Gostejši oblaki solnčni žarki ne morejo tako prebiti in zato je njih spodnja stran — senčna. Zdaj si je lahko razložiti, zakaj so oblaki ob nevihti črni, dasi niso črni.

Zakaj ne čujemo ob bliskavici groma?

"Blisk" se primari tedaj, kadar pride do izravnavne nad pozitivno nabitim zrakom zemeljske površine in negativno nabitim zrakom v ozračju. To izravnavo v obliki električnih isker spremljajo močni razpoki, "grom". Čeprav nastopata blisk in grom istočasno, vidimo na zemlji zaradi večje brzine svetlobe blisk prej nego čujemo grom, ki se razširja počasneje. Če pa grom izostane kakor pri bliskavici, tedaj pomeni to, da je zvočne valove karkoli zdržalo, da se niso razširili dalje. Odkloni jih v ozračju močan veter ali pa so bili že od vsega početka tako šibki, da niso mogli prebiti do nas. Bliskavica je mogoča seveda tudi v okviru "slušne" nevihte.

Kemija ljubosumnosti

Ona: Že spet si ljubosumen?

On: Jaz? Niti od daleč! Kaj si pa domišljaš?

Ona: Tako, tako! Pa pojdi z mano k zdravniku, na jodovo preizkušnjo!

To ni smešnica iz kakšnega humorističnega lista, temveč odlomek iz pogovora, ki ga bosta "on" in "ona" v bodočnosti od prilike do prilike imela v resničnem življenju. In vsega so krivi eksperimenti, ki so se vršili pred kratkim pod vodstvom znanih učenjakov in Prvi medicinski kliniki v Berlinu in v ženski bolnišnici v Dueseldorfu.

Učenjaki so hoteli končno zvedeti tudi to, kakšne kemične spremembe nastajajo v človeški krvi, kadar valovi pod vplivom močnih afektov, strahu, sovraštva, kopnenja, ljubosumnosti itd. Izbrali so si 15 poskusnih oseb obojega spola, same inteligentne osebe. Takšne ljudi je na povelje seveda težko spraviti v enega izmed imenovanih afektov, toda raziskovalcem je prišla tu na pomoč hipnoza. Hipnotizirani mladi dami so n. pr. nenadoma veleli: "Gospodična, vaš zaročenec je imel večeraj skrivni sestanek s neko drugo damo..." In že so se pokazali učinki tega sporočila. Zdravniki pa so odvzeli dami nekaj krvi in jo preiskali.

Tu so berlinski raziskovalci dr. Wittkower, dr. Scheringer in dr. Bay odkrili, da povzroči ljubosumnost, kakor vsak močni afekt, prav vidno porast jodove količine v krvi, v nekaterih hudih primerih celo za 100 odstotkov. Jod je torej tista reč, ki nam v nesrečni ljubosti ne da spati. Ampak zdaj, ko poznamo svojega sovražnika po imenu, menda ne bo posebno težko odpravljati s kemičnimi preparati, česar doslej niso odpravili niti težilivi prigovori, niti akoki v vodo ali štamperli lisola in octove kisline.

Cerkov in svoboda

Bretonska je znana kot najbolj pobožna, strogo katoliška dežela. Ta mesec je nepričakovano predpisal škof Quimperki vsem duhovnikom svoje škofije, da ne smejo podeliti cerkvenega blagoslova lastnikom plesnih dvoranih in kavarn, raznašalcem novin, če prodajo nekatoliške dnevnike, in mladini obojega spola v starosti nad 16 let, če se brez dovoljenja staršev udeležujejo avtobusnih izletov. Dovoljeni so zgolj starinski narodni plesi, in sicer samo o priliki avtve...

Mladina, ki potuje na izlete brez dovoljenja staršev, je bila tiho. Tudi lastniki plesnih dvorani niso ugovarjali. Raznašalci listov pa so se uprli. Zbrali so se na protestno zborovanje in akenili, da nima "prečastiti gospod škof nobene pravice posegati v trgovsko in fiskalno, po ustavi zajamčeno prostost" ter izročili sprejeto izjavo okrajnemu prefektu v Quimperu.

Delavsko stanovanje v Nemčiji, ki se ga ugrajda delavsko organizacija.

Vesti iz Jugoslavije

(Izvirna poročila iz Jugoslavije.)

Ljubljana, 22. julija 1932.

Po štirih letih odkrit umor

Pred dvema letoma, leta 1930 v juniju so našli na posestvu barona Borna pri Sv. Ani nad Trzinom truplo nekega neznanca. Njegove identitete niso mogli ugotoviti, niti niso mogli ugotoviti, kako se je ubil. Neznatec ali pa je bil izvršen nad njim zločin. Šele letos junija so ugotovili identiteto najdenega trupla. Bil je to 20 letni hlapec Janca Tomazič, ki je služil zadnja leta svojega življenja pri posestniku Blažu Bradacu v Selah v Avstriji. Ponesrečil pa se je v velikem tednu 1928, kakor so tudi šele zdaj ugotovili.

Orožnikom pri Sv. Ani nad Trzinom je uspelo, da so aretirali štiri tihotape iz občine Križe pri Trzinu, ki so bili zadnji skupi s pokojnim Tomazičem. Ti štiri so na veliki temi 1928 odšli proti avstrijski meji, menda v nameri, da preidejo na skrivaj čez mejo ter se vrnejo s tihotapskim blagom. Na poti so srečali Tomaziča, ki je tudi tihotapil. Ko so dospeli na vrh Košute, so Tomaziča oropali ter ga potem sunili v prepad, kjer je obledel mrtev. Aretiranci tajijo to dejanje, vendar imajo oblasti dokaze o tem zločinu.

Aretirance so pripeljali v ljubljanske zapore.

Skočila sta v Savo

Pismošča Anton Kmet iz Trbovlj ter natakarka Antonija Mikarjeva sta se 18. t. m. ponoči pogmala s saveškega mostu pri Zagorju v vodo. Njunih trupel se niso našli.

Oba sta bila uslužbena v Trbovljah, rada sta se imela, a iz neznanh vzrokov sta hotela v smrt. V nedeljo sta se odpeljala proti Ljubljani, v ponedeljek sta se vrnila v Zagorje, kjer sta se ustavila v nekaterih gostlinah, potem sta šla v neko gostilno na drugo stran Save, pozno zvečer pa sta se s saveškega mostu pri Zagorju pogmala oba v vodo. Pravi, da sta se zvezala skupaj in tako strmoglavila skupno v smrt. Svojem in orožnikom v Trbovlje sta poslala že v nedeljo poslovilna pisma.

Smrt na nesrečo. — V stanovanju novomeškega odvetnika dr. Grossa se je pripetila 19. julija huda nesreča, ki je zahtevala življenje 45 letne sluškinje Anke Her. Služkinja je hotela očistiti parket pa je kuhala parketno čisto, ki pa se na peči nenadoma vnelo. Ogenj je nastal tako nenadoma, da so plameni v hipu zajeli tudi služkinjo. Na pomoč sta prihitela odvetnikova žena in s njo njen sinček Martin, star jedva dve leti. Tudi teh dveh so se prijeli plameni. Potem je prihitel na pomoč neki mož, odnesel otroka na prosto ter pogasil ogenj v kuhinji. Služkinjo, ki je sama stekla na cesto, je odnesel v žensko bolnico, kjer pa je popoldne zaradi prehudih poškodb opeklin umrla. V bolnici se zdravita odvetnikova žena in sinček, ki sta oba ogrejana po telesu.

Strela zanesla požar. — Nad novomeško okolico je prihrumela 18. julija nevihta. Bliskalo se je in treskalo kot za stavo. Pri tem je strela udarila v skedenj posestnice Jankovič pri Smarjetu. Skedenj je zagorel kot baklja in v nekaj minutah je ves skedenj z vso zalogo sena in nekaj vozi rženi ogorel prav do tal. Vter je zanesel ogenj tudi na bližnje gospodarsko poslopje, ki se je vnelo ter pogorelo prav tako do tal. Tudi stanovanjska hiša se je vnela in strešna opeka je od vročine popokala. Tudi ta stavba bi najbrž zgorela, da niso prihiteli gasiti gasilci iz Grmovca ter Smarjete, ki so ogenj omejili ter ubranili pred plameni tudi sosedno poslopje posestnika Kirna. Posestnica Jankovič ima veliko škodo: pogoreli sta ji dve stavbi, dalje krma, orodje, slamožrnica, sodi in 20 hl vina. Škoda je le deloma krita z zavarovalnico.

Bitka na vasi. — V Slovenskih Gorah pri Sv. Urbanu leži vas Destinci. Tamkaj so fantje in moške popivali v neki gostilni v nedeljo 17. t. m. do pozne noči, nakar so se v skupini vračali na svoje domove. Iz vasi Levanjev pa jim je prišla nasproti skupina

drugih ponočnjakov, med njimi posestnik Franc Hauptman iz Destincev. Med tema dvema skupinama je bilo že 14 dni staro sovraštvo. Pred 14 dnevi so se namreč na neki veselici spili. In tako fantovski sovraštvo na vasi se mora končati na vsak način s pretepom, noči in razparanimi trebuh. No, in ko so se srečali ponoči, jim je kar precej zavrela kri, planili so drug v drugega ter se začeli obdelovati s krepeljci in noži. Pri tem je posestnik Tomaž Čuš iz Levanjev z nožem zamahnil proti Hauptmanu ter mu dobesedno razparal trebuh, da so mu takoj izstopila čreva. Obenem je Čuš ranil z nožem Franca Pukiča iz Levanjev v prsi in nogo, nato pa še Vinka Frica iz Destincev, ki je tudi dobil nekaj sunkov z nožem v nogo. Ti trije ranjenci so pobiti in ranjeni obležali v krvi, drugi so se porazgubili domov, zdraviti rane in bunke od krepeljcev, nekatere pa so prepeljali k zdravniku dr. Potrču pri Sv. Urbanu, ki jim je nudil prvo pomoč ter dal prepeljati ranjence v ptujsko bolnico. Najhujše je ranjen pač Hauptman. Čreva so mu izstopila da jih je kar v roki držal, a tudi čreva sama so na več mestih prerezana, tako da ga bodo le s težavo rešili smrti. Krivci pridejo pred sodišče; vsi se izgovarjajo, da je vsega tega kriv pač alkohol.

Ropi se množijo. — Toda ne množijo se tisti ropi, ki zaslužijo to ime, pač pa se množijo majhne, neznatne nasilne tatvine, ki jih krivci storijo bolj zaradi slučajne prilikožnosti kakor pa po načrtu. Zelo razširjen je način ropanja, da iztrga tak kakšni osebi — posebno ženskam — ročno torbico iz rok, s čimer dobi časih plen kakšnih 100 dinarjev ali pa še niti toliko ne. Taki napadi se dogajajo po večini ponoči, na samotnih krajih pa tudi podnevi. Te dni se je dogodil tak rop na Golovcu, gozdnatem hribu pri Ljubljani. Tja sta šli na izprehod dve ženski, ki sta se pomudili tudi v gostilni na Golovcu. Imeli sta s seboj psa, s katerim so se začeli trije mladi fantje igrati. Ko sta ženski nadaljevali pot v gozd, jima je trojica sledila. Nenadoma so ju napadli, vrnili eno od žensk na tla ter jo začeli tolči po glavi, drugi pa so istrkali iz rok torbico ter izginili v gozd. Polica je prišla enega od napadalcev, dočim sta ostala dva ušla v gozd. Vsi trije so fantje 17 do 18 let ter so se za napad na ženski dogovorili šele na Golovcu, ko so ju aretali. — Podobni primeri napadov se dogajajo pogosto tudi v mestu. Gre kdo od zaposlenih meščanov ali žensk po samotni ulici, pa ga sreča neznanec, ki naglo iztrga torbico ali uro iz rok ali žepa ter izgine v noč. Po večini so ti "roparji" mladi ali brezposelni.

Morilec svojega dekleta pred sodiščem

Pred ljubljanskimi sodniki je stal obtoženec Jože Sotlar, star 39 let, doma z Brezovega, občan Poljski pri Litijem okraju. Obtožen je bil, da je umoril svojega dekleta, 19 letno Rozo Sinkovčevico v Gabrovki pri Sv. Križu. Da je stal Sotlar pred sodniki, je le naključje. Zakaj za izvoljenje je hotel Sotlar ustreliti še sebe, a je strel zgrešil smer v srce ter ranil Sotlarja v ramo. V bolnici so ga oždravili, nato pa izročili sodišču. Dejanje se je zgodilo 10. maja, obtoženec je okrevljal h koncu junija in od 27. junija je bil v preiskovalnem zaporu do 19. julija, ko se je vrnila razprava proti njemu.

O dogodku samem smo že poročali. Vdovec Sotlar s petimi otroki se je zagledal v 19 letno Rozalijo Sinkovčevico. Sotlar je po poklicu česar, pa je pri svojih pregledovanjih cest pogosto prišel v vas, kjer je bila Rozo. Tam je vračnil ljubezen in je bila pripravljena, da se poroči z njim. Bratje in starši pa so jo pregovarjali ter svarili pred vdovcem z otroki. In tako sta videla, da jima nasprotujejo, pa so se pojavile v obeh samomorilne misli. Ko sta se 5. maja sestala, sta šla v Višnikarjevo gostijo pri Sv. Križu nad Litijo ter zaprosila za prenočitev. Go-

stojinca jima je dal sobo v pr-

vem nadstropju, kamor sta odšla spat. Zjutraj sta oba napisala poslovilna pisma, nato se je postavila Rozo k omari in Sotlar jo je ustrelil z lovsko puško. Nato je nastavljal puško še sebi na srce a ko je sprožil, se je cev izmaknila ter ga je strel zadel v podpasduje. Cestarja so ranjenega prepeljali v kandijske zapore, kjer je okrevljal.

Obtoženec pred sodniki ves skrušen priznava dejanje ter potrjuje prvotne navedbe: "Da, iz ljubezni; prosila me je, ker so njeni nasprotovili. Prosila in rotila me je, naj ubijem njo in še sebe." Ze na poti v gostilno, v gozdu je pokleknila pred obtoženca in ga prosila, naj jo ustrelji. Izpovedbe prič potrjujejo obtoženec zagovor. Sodišče je Sotlarja obsodilo na 1 leto navadnega zapora, ki mu poteče 27. junija 1933.

V vodnjaku utonil. — Posestnik in vinogradnik Jožef Canjko v Vičanskem vrhu pri Ptujju je delal v svojem vinogradu ter krotil žejo z vinom, tako da se je vrnil proti večeru nekoliko vinjen domov. Da bi se umil, je šel po vodo k vaškemu vodnjaku, ki je globok kakšna dva metra. Ker pa je malo vode v njem, se je Canjko moral precej nagmčiti — pri tem je izgubil ravnotežje ter je strmoglavil v vodnjak. Čez uro ga je našel v vodnjaku sosed že mrtvega.

Član SNPI, ameriški rojak Martin Jundič — ki ga poznajo čitatelji po njegovih dopisih v Prosveti — se mudi doma v Beli Krajini v Metliki. Aprila je odpotoval iz Amerike ter se mudil nad mesec dni kot turist v sovjetski Rusiji. Zanj se je na povratku oglasila doma, avgusta pa odputuje v Ameriko. Kakor pravi, mu v Rusiji ni ugašlo. Iskal je tudi dela ter volil prošnjo, a bi bil moral čakati predolgo na rešitev. Po navadi pa v Rusiji ne sprejemajo v službo ljudi, ki so prišli kot izletniki. "Turista" tja. Rojak Jundič je gotovo o svojih vtisih s tega kratkega bivanja v Rusiji poročal v naši "Prosveti".

Fantovski uboj. — Ne silniškim poborju je skupina fantov popivala po raznih vinotocih, pozno zvečer pa je prišlo do hudega pretepa med 17 letnim Ivanom Pečovnikom in 19 letnim delavcem Francem Rincem iz Ranc. Tudi drugi so posegli v prepri in pretep, v katerem je Rinc zabodel z nožem Pečovnika v prsi, mu ranil odvodno žilo, da je nekaj minut nato izkrevljal. Ubijalec in drugi so se razbežali iz strahu pred krvjo. Ubijalca so potem zasledili na nekem sklednju ter so ga odvedli v mariborske zapore.

Inženir Fringa podlegel. — V slovenjgraški bolnici je podlegel hudim opeklinam po vsem telesu inženir Fringa, ki se je ponesrečil v tovarni usnjarja Woschmana v Šostanju. Preizkušal so nove kotle za kuhanje taninskega ekstrakta, pa je delo nadzoroval inženir Fringa kot obratovodja. Pri tem je brizgnila vrela brozga iz kotla ter poparila Fringa skoraj po vsem telesu. Hudo poškodovanega so prepeljali v slovenjgrško bolnico kjer je nekaj dni nato umrl.

Kako je s kmetijami, obrtniki, podjetji? To najbolj pove zemljiska knjiga za ljubljansko okolico. Vsi intabulni dolгови v prvi polovici tega leta znašajo samo v ljubljanskem okoliškem okraju nad 68 milijonov dinarjev!

Trinaški železec

Rimski patricij Menenij Agripa ga je prvi spramenil v basen. Toda kaj je vedel Agripa o železcu? Saj vendar železci v prvih slavah letih starega Rima niso imeli za prebavljanje. Oni železci niso imeli samostojnega življenja; niti najmanj takšnega, kakršnega živijo današnji samostojni železci v boju zoper telo, v katero so zatvorjeni. Kaj oni železci? Kaj so vedeli takrat? Oni železci niso poznali alkohola, niti zdravila kemije, niti letala, niti onega zakona, onega uničujočega sovraštva in ljubezni, v katerih skupno žive kralje in alkali. To so bili sirovi železci, železci tolkačev kamenja, železci preprostih borcev in preprostih žensk, ki si niti niso znale barvati lase. Ti železci niso imeli živcev in niso poznali li-

rikke. Današnji železec se začne pri veliki svetovni boli. Železci, ki imajo same muhe, povzročajo bolečine v glavi in ne prenesejo niti življenja niti kislega zelja. Metafizični železci s preobličeno železčne kisline, preveč realistični železci s lastnimi nevrozami in lastnimi psihozami. Železci, ki se dajo analizirati kot lepa ženska v grdeji romanu. Železci, ki so še polnoletni, pa še vedno otroški, in spet železci, ki so še mladi, pa še ostareli. Koliko jih je danes in kako važni so v tem življenju! Ti nervozni, zgodaj o samosvojem in na lastnem življenju.

Dva človeka sta se ljubila, pa vendar nista mogla doseči končnega smotra. Zaman je ljubil možki žensko, ki je bila črna, saj, kajti njegov železec se je upiral črni. Ženska pa je z vsem bitjem in žitjem vselej na prav tem moškem, ker je bil njen železec hladen. Usodna pojava v škodo ljubosti! Bilo je brezupno. Njuna medsebojna ljubezen je bila brezmejna, toda kljub temu se nista mogla ljubiti. Ko ju je objel obup do kraja, sta se poročila. Živela sta po dieti. In ko se je zdelo, da se jima po železcu obrata na bolje in so se v železcu vzbudili pravi spolni nagoni, je žena možu ušla z godbenikom. Mož je ostal na cedilu; saj ni hotela, toda bilo je treba. Železci jo je vlekli za godbenikom, ki je bil plemenito duše in zelo hladen človek in je nekoč odnesel še ženo drugulje v zastavljajnico.

Lakota vlada svet: železec tega sploh ne ve. Današnji železec ima vse drugačne skrbi. To so uporni, zelo izobraženi železci, ki se rodijo izbojčani, s predsojdi in raznimi pododvojnimi lastnostmi, a kulturo več tisočletij, z grehi in zmotami ter propadom prednikov; ti železci so brdiko ušajeni, če jih hočemo v današnjih časih kot nekaj siliti na hlapčevska telesa dela. Ti železci, ki so videli Karlova Vary in Vichy, so vaj trmasti in pripravljajo zarote v zvezi z jetri, žolcem in slepicem ter nočejo več služiti telesu, temveč zahtevajo obratno. Oči in usta zama želijo to ali ono, če tega ne dopusti železec. N. pr. kdo bi si drznil popiti čajsko pivo ali vina, če ve, da železec tega ne preneša? Če se kljub temu spozabi, se pojavi takoj mučna zgaga, nato pa pridejo še bolečine v glavi in še hujše revolucije, ki človeku preženejo zadnje veselje do življenja. Današnji železec je trinog, prav tako kot ženska, otrok, fikcija ideja ali neustojljiva strast.

Prav je imel Nietzsche, ki je prorokoval skorajšnji propad in pomehkuženje vsega človeškega rodu. Zdej se je že začelo. Največ moških ima ženske železce. Najboljši boksači, voditelji strank, delavci v kamnolomih, slavni znanstveniki, šoferji, smučaraki prvaki in sploh vsi so sužnji svojih železcev. Vsi imajo histerične železce. Ali je čudno? Že babica je smotreno odpravljala nadležno tolačo, mati pa je sploh za pravo linijo žrtvovala vse. Kako bi potem zahtevali, da bi te eterične žene, katerih kipe bi se dalo ustvariti morda le iz cigaretnega dima, rodile zdrave železce. Nietzsche je pogodil točno.

Pri vsem tem pa je treba upoštevati še sledeči način današnjega industrializma. Poglejmo samo moderne industrijske magnate, te voditelje tržstov in kartelov, razne bančne in druge generalne ravnatelje. Ves dan prežijo v naaljanju kot stare ženske. To jim razumljivo kviri železce.

Toda bodimo pravični! Ti neurotični in psihotični železci imajo tudi svoje vrline. S stališča umetniške produkcije so današnji nervozni in izprideni železci zelo koristni. Koliko dobrih slik ne bi bilo naslikanih, če bi bil imel slikar dober železec in koliko lepših skladb ne bi bilo ališalo človeško uho, če skladatelj ne bi bil trpinčli železec. Tudi marsikatera dobra misel se je rodila prav zaradi tega, ker je bil avtor zaradi železca slabe volje in melanholičen in končno zaradi tega, ker je bil železec finjši in bolj nadarjen kot človek, ki bi mu moral biti gospodar.

Ladislav Lakatoš.

RAZNE VESTI

Primeren kontest

Boston. — Brezposelnih tiskarji v tem mestu, ki izdajajo tednik "The Boston Times", so razpisali nagrado za najboljšo kampanjsko geslo v zvezi s Hooverjevo kandidaturo. Njih geslo je: "An Egg in Every Omelet by 1933." Ker pa ima kdo mogoče boljega, so mu pripravili dati "full dinner pail" kot nagrado.

Steklarne uvedla šesturnik

New York. — V pričakovanju, da bo prohibicija kmalu konec, nakar bo nastala velika zahteva za pivske steklenice, je Owens-Illinois kompanija prišla s reorganiziranjem svoje steklarne za dosego čimvečje produkcije. Pri tem delu je uvedla šesturnik in štiri šlhte na dan.

Brezposelnih "beloovratnikarji" se organizirajo

New York. — Liga za industrijsko demokracijo je v New Yorku pričela s gibanjem za organiziranje brezposelnih graduantov, višješolskih dijakov in "beloovratnikarjev" s kolegijsko diplomato, katerih je samo v New Yorku nad deset tisoč.

Tiskarji pridali na arbitražo

New York. — Zahteva izdajateljev časopisov za 20% redukcijo plač in zahteva tiskarjev za 37% zvišanje mezd na teden bosta predloženi arbitražni komisiji v izravnavo, kar je od strani nevarnost stavke. Tiskarji so insistirali na uvedbi šesturnika, ampak niso prodrli s to zahtevo.

Vesti s Primorskega

Po spremembi rimske vlade

Sprememba italijanske vlade ni izvala posebnega zanimanja med prebivalstvom Julijske krajine, ki ga v vse preveliki meri tarejo vsakdanje skrbi in ki je bilo že od nekdaj apatično namram vsemu kar je prišlo iz Rima. Se posebej malo brige pa je za rimske dogodke pokazalo slovensko ljudstvo, ki z juga nikoli ni čakalo ničesar dobrega. Do neke mere pa je poslednja sprememba rimske vlade zadelala tudi to prebivalstvo.

Kakor znano, je Mussolini ne glede na to da je odstavil pravosodnega ministra Rocca, prenesel posele za verske zadeve iz pravosodnega v notranje ministrstvo, ki mu sam načeljuje. To pomeni, da teh poslov ni zaupal niti Roccovemu nasledniku prof. de Francisiju, ki ga je vendar sam postavil na čelo pravosodnega ministrstva. Mnogo je znakov, ki pričajo, da se odnosa med katoliško cerkvijo in fašističnim režimom vendarle niso razvili po namerah vlade, marveč v korist Vatikana. Stvarno pa to nič ne spreminja dejstva, da je rimski cerkev žrtvovala verske pravice in avodobišne slovenske in hrvatske manjšine v Julijski krajini za to, da si je izgovorila druge koncesije. Na splošno pomeni prenos verskih zadev k notranjemu ministrstvu le še nov udarec za slovenske in hrvatske katolike, ki jim bo sedaj deli miloščine italijanske verske kulture neposredno sam ministrski predsednik.

Neopažen pa tudi ni ostal padec Francesca Giunte, proslulaga požigalca tržaškega Narodnega doma. Glasilo tržaških fašistov, med katerimi je doslej užival dvomljiv sloves, mu je posvetilo celo naslednje vrstice: "Prav posebej pozdravljajo tržaške črne srajce Francesca Giunte, izvoljenega Tržačana, ki je dolgo vrsto let deloval ob strani ministrskega predsednika, kateremu je pomagal pri zelo delikatnih poslih." Ta poudarek tržaškega fašističnega organa valjuje čitatelju domnevo, da tržaški fašisti niso zadovoljni s odločitvijo Giunte, ki je doslej pri Mussoliniju pridom zastopal ne le njihovo nasilno protislovensko politiko, marveč tudi osebnostne interese njihovih hliharov. Padel je prav ob omini 12. obletnice žaloostnega tržaškega požiga.

Kot Tržačan po rodu, po krvi pa Dalmatinec je vstopil v rimsko vlado Fulvij Suvich s funkcijo državnega podtajnika v zunanem ministrstvu. Ta diplomat do prvih volitev pod fašističnim režimom ni bil fašist, marveč pristal Federzonija in njegovih nacionalistov. Kljub temu pa mu dela tržaško fašistično glasilo veliko reklamo, češ, da je strokovnjak v srednjeevropskih vprašanjih kar naj bi obupan lokalni gospodarstvom slojem villo novo vero, da mati Italija ni poslabila na "odrešene" brate iz novih pokrajin in da bo sedaj zares zavarovala njihove življenjske interese pred tujim bojkotom in domačo konkurenco. Toda doslej so se še vsi sinovi tržaških Italijanov izneverili svojemu rodnemu mestu in v korist lastnih zatajili njegove interese. Tržaški trgovci in finančniki so po desetletnih izkušnjah zavedajo, da pomeni "Po-

polova" reklama za Suvicha zanj le ničve tolažbo.

Neve gradnje v Idriji in bližnji okolici

Cesta, ki vodi iz Idrije proti Črnuemu vrhu, je v Idriji zgrajena tako, da napravi velik ovinek mimo Dididevega hotela proti Idrijeli in po starem mostu čez njo. Sedaj pa so nekoliko nižje zgradili čez reko nov most iz železobetona ter precej zravnali in skrajšali cesto. Pri tem pa so morali podreti del pokopališča pri Sv. Križu. Zgraditi so morali tudi nov vhod na pokopališče. Most, ki bo 8 m širok, bo v kratkem dograjen. Stal bo na 4 močnikih opornikih, ki so že postavljeni. Promet po tem delu ceste bo s tem seveda v znatni meri olajšan.

Na pobočju pod potjo, ki vodi k sv. Antonu zidajo velik samostan. Samostan bo zelo obseben in bo imel tudi svojo cerkvico, ki bo dostopna za vse ljudstvo. Temelje za samostan, ki ga gradi na mehkem terenu, so morali izkopati v globino 15 m. Stroške za gradnjo bodo krili deloma tudi z državno subvencijo. Samostanu nameravajo poveriti cerkveno-nacionalno propagando za vso idrijsko kotlino. Baje bo v samostanu tudi sedež idrijske šupnije, ki je bila doslej trdno v slovenskih rokah.

Tik nad samostanom pa gradijo veliki oficerški dom, v katerem bodo nastanjeni častniki idrijske garnizije, ki je namočena v veliki, prav tako na novo zgrajeni vojašnici, v kateri je prostora za dva polpolka. Kakor vojašnica tako bo tudi oficerški dom zgrajen v najmodernejšem stilu. Vojašnica ima visoko ogradje in konstrukcijo moderne vojne utrdbe.

Znamenite idrijske "grablje" so svojčas podirli. Ljudje s tem niso prav nič zadovoljni. Včasih so imeli od "grabelj" velike koristi, ker so se ob njih nabirale cele skladiščne drve, ki jih je voda prinašala s Čekovnika in okoliških trnovskih vrhov. Tam nasipavajo sedaj semljio in odpadke, ki jih privlačajo a stavbišča vojašnice in samostana. Na nasipini bodo uredili nov park.

Pred sodiščem zaradi bega čem mejo

Pred gorilskim sodiščem se je te dni zagovarjal 30 letni Vincenc Mavrič, katerega primerek so pred kratkim spremlili v Mauri, doma la Preleza pri Anohovem, zaradi bega čez mejo in drugih prestopov. Bil je pogojno obsojen na 6 mesecev ječe in 3100 lir denarne kazni.

Socialna in gospodarska kriza v Trstu

Te dni je tržaški prefekt otvoril prvo sejo prenovljenega pokrajinskega fašističnega sveta. Po prefektovev otvoritvenem govoru se je oglasil k besedi podpredsednik sveta Segre, ki je poročal o pokrajinskem gospodarstvu o trgovini in plovi ter o brezposelnosti in socialnih razmerah v Julijski krajini.

Iz njegovega poročila črpamo naslednje uradne podatke, ki do neke mere precej jasno pričajo o naglem propadanju Trsta in njegovega prebivalstva. Po svoji zgodovini in kapaciteti bi morala biti tržaška luka druga izmed luk v Italiji. V resnici pa je tako nazadovala, da znaša njen promet komaj eno enajstino pomorskega prometa v 12 glavnih italijanskih lukah. Napram letu 1923 se je l. 1931 promet v luki skrajšal skoraj na polovico. Promet lenu se je v letu 1931 napram letu 1924 znižal na eno četrtno. Sedaj razdirajo v tržaških ladjedelnih 6.446 ladij s skupno tonažo 65.000 ton.

Brezposelnost, ki jo registrirajo po številu onih brezposelnih, ki so bili, ko so bili že zaposleni, vpisani pri fašističnih sindikatih in ki prejemale zadevne podpore, le v zadnjem času znova zelo narasta. Brezposelnih je 9963 pomorščakov, 14.902 delavcev, ki so zaposleni v industrijskih podjetjih, 4631 trgovskih namočencev in 995 kmečkih delavcev. Nezaposlenih je torej po uradnih podatkih 24.491 ljudi.

Konkurzi so se v prvi polovici tega leta napram enakemu času v letu 1931 povzeli za 15 odstotkov. Menični protesti so dosegli število 3601 v skupni vrednosti 3312 milijonov lir.

Prispevek "pomorske krize" v Washingtonu: Vojniki v konfliktu s policijo. — Foto: F. P. P.

Upton Sinclair:

Sto procentov

Za Prosveto prevaj Buri

Copyright by Upton Sinclair.

Grady je iz žepa privlekel papirje ter pričel z Donaldom Gordonom razpravljati dnevni red. Nacionalni glavni stan IWW mu je poslal telegram, obetajoč pomoč in podporo. Njegov suhljati obraz je žarel navdušenja, ko ga je kazal okoli. Potem je sporočil, da pride na sestanek tudi Bud Connor — znameniti organizator, kateri je bil z McCormickom v petrolejskem ozemlju in prinaša poročilo, da se tamošnji delavci nahajajo tik pred splošno stavko. Med njegovim govorom je vstopila tvarišica Jennings, uboga izmučena žena, ki je dnevno hujšala valed želodčnega raka. Moč se je pustil ločiti, ker je gmotno podpirala IWW. Kraj nje je stopal in jo podpiral Andy Adams, ogromen mašinist, kateri je izgubil službo, ker je prepogosto govoril o direktni akciji.

Iz žepa je izvlekel številko "Večernega Telegrama" in prečital uvodni članek, v katerem se je zadrževalo, da ima direktna akcija isti namen kot bombni zarotniki — kar je bilo seveda zlagano. Nadalje se je v članku sprožilo vprašanje, kako dolgo se nameravajo prijatelji postave in redu v American Cityju kolebati, predno sami ne preidejo v direktno akcijo.

58

Ko se je zbralo kakih trideset oseb se je prešlo na dnevni red. Grady je povdarjal, da so si veliki in bogataši sami izmislili bombni atentat ter ga podtaknili, samo da so imeli vzrok razgnati IWW. Glavni stan je ukinjen, ves inventar, pisalni stroji in drugo pa zaplenjeno. Čuli so se vzkliti ogorčenja. Tudi poštni uradi niso več sigurni. Brošure in letaki se morajo razposiljati z železnico. Borimo se za obstoj in na nekak način je treba obvestiti člane o sedanjem položaju. Ako ima kdo kak nasvet ali predlog, naj se javi.

Pretrpeli so se navesti, Petru pa je bilo neugodno. Zakaj se ne pridejo? Ali mislijo morebiti, da bo Peter vso noč čepel tu v strahu in brez večerje?

Nenadoma je Peter poskočil s stola. Pred hudo so se zaslišali kriki. Donald Gordon, ki je ravnokar govoril, je obmolnil, drugi so se prestrašeno ogledali in nekateri poskočili s sedežev. Še strašnejši kriki so se zaslišali iz temne noči. Nekaj navzočih je hitelo k prednjim, drugi k zadnjim vratom in zopet drugi k oknu in na stopnice. Peter ni izgubljal časa. Pognal se je na hodnik, zlezal v omaro ter se pokrtil s perilom. Komaj je dobro legel, so že drugi sledili njegovemu vzgledu.

Iz svojega varnega pribežališča je Peter prisluškoval divji sredi. Vso stanovanje se je izpremenilo v pekel. Ženske so vrečale, prevraščale, prevažale molki so kleli, prevračale se je pohištvo, palice in gorjaste pa so padale po človeških glavah. Mladi člani trgovske in industrijske zbornice so prišli v toliko številu, da so s lahko dosegli svoj namen. Napolnili so sobo, zastavili vrata, varovali okna, obkolili cesto in vrt, da se niti enemu ni posrečilo pobegniti.

Skrčen je Peter ležal med perilom in prisluškoval groznemu ropotu. Slišal je tulitvi nad njim ležalo in videl, kako so jih izvele in pobili na tla. Roke so segle tudi po njem, se bolj se je stisnil v kot, vreščal in tulil, se slednjé upal pogledati kvišku in opazil moša s črno krinko, pod katero je takoj spoznal McGivneyja. Še nikdar v življenju se Peter ni bolj veselil človeškega obraza kakor sedaj zakrinkane podgane. McGivney je imel v roki gumijevko in v njo udrihal po perilu, pod katerim je ležal Peter. Za njim sta stala Hammet ter Cummings. Tudi tadva sta itepala perilo.

Izseljenčova beda

Časih se spomni bele vasi in vinogradov okrog nje, zelenih gričev in polj. Tudi hoste se spomni in kako je nekoč, pred davnimi leti lovil po njej zajce in tik pred logarjevimi nosom ustrelil srnjaka. Ob tem spomni se zadovoljno nasmehe, vze svoje večno pipo iz ust in pravi:

"Niso me dobili! — Pa vsaj po tistem sem kmalu šel v rudnik. — Doma nas je bilo veliko otrok in malo kruha. Kdo bi se ne domislil potemtakem divjega lovca," je dejal, kakor v opravičilo.

Nato vzame pipo spet med zobe, molči in gleda nepremično predse. Po sobi se širi čudno sladko in prijeten vonj.

"Imate holandski tobak?" pravi.

"Ja, vzdihne. "Ga je sin prinesel. — Je bil v Holandiji."

Zadnje besede je izpregovoril kar tako tja v en dan, a kakor da tobak res ni bil utihotapljen. V obrazu pa so se mu gube skrčile in iz globoko vrtih, vlažnih oči me je obilni mrk pogled.

Po tobaku ga ne bi bil vprašal. Zaradi sina. Čez nekaj časa je skoro jezo dejal:

"Pa zdaj ne hodi več v Ho-

landiju. Ta je še od prej. Tobak."

Pet jih je. Z njim in z njo je vseh sedem. Trije sinovi in dve hčere. Vsi doma. Veliki in življenja željni. Povsod je tako.

Prej so imeli tri sobe. Zdaj imajo samo eno. Pa v kuhinji spi samo eden. Najstarejši. Ne vem, zakaj vstaja tako zgodaj. Ob petih, šestih so že vsi pokonci. In potem nimajo sinovi in hčere ves ljubi dan skoro nobene opravke. Mrko gledajo v svet. Zelo malo smeja je v njih. In čemu naj bi se smejali? Ni hče ali ne upa pokazati najmanjše nade. Strah pred vsakim prihodnjim dnem je zmirom večji.

Pripeti se, da govore kdaj pa kdaj med seboj slovensko. Kadar je prav hudo in se spomni jo domovine, ki je nihče ne pozna. Kako je tam, vprašujejo. In če je tam bolj lahko živeti. Ali imajo val ljudje delo? Tam doli, kjer mora biti veliko solnca.

Ob podobnih prilikah jim je na smeh. Vsem. Mati in oče jim pripovedujeta, kako je domovina lepa. Le to, ali imajo tam val ljudje delo, tega prav dobro ne vesta. Umolkne.

Otroci pa govore dalje slovensko. Beseda jim gre počasi s

Boj je bil kmalu končan ker vsak, ki se je zoperstavil, so ga premagali in vrgli na tla. Nekateri detektivji so izmed ranjenih rdečkarjev, katere so po večstem opazovanju prav dobro poznali, poiskali one, kateri so se jim dozdevali najnevarnejši ter jim nadeli verige. Eden izmed agentov je pristopil k Petru, in ta je takoj zaprl oči in se onesvestil. Hammet ga je prijel za rame, Cummings za noge. Zanesla sta ga na presto, kraj njih pa je stopal McGivney in glasno ponavljal: "Tega korenjaka še potrebujemo, dobro pazita nanj."

Petra so zanesli na ulico. V temi je napol odprti oči in videl čisto polno avtomobilov, v katere so nalagali rdečkarje. Petrovi prijatelji so ga zanesli v avtomobil in se takoj odpeljali. Peter se je zopet onesvestil in val štirje so se smejali, da jih je bolelo drobovje, se trepljali po ramah ter pripovedovali smešne prizoze, ki so jih videli pri nočnem podjetju. Grady je dobil udarec preko očesa in ves obraz je imel oblit s krvjo. Hotel je biti rdečkar, sedaj je tudi na zunanji. Ali je McGivney videl, kako je Buck Ellis, eden izmed agentov, stri nos potepuskemu pesniku? In mladi Ogden, sin predsednika trgovske zbornice, ni skrival svojih čustev napram "kivajlim" možkega in ženskega spola. Ko ga je tista vlačuga Jančič udarila v obraz, jo je zgrabil za prsa ter jih zasul, da je zatulila in se takoj onesvestila.

To bi bilo torej izvršeno, a vse še ni bilo dogotovljeno. Danes ponoči, ako je boja volja, bo vse končano. Pacifisti bodo okusili vojno in rdeči teror American Cityja se zavedno uniči. Peter se lahko udeleži ekspedicije, ako ga je volja. Na deželo se popeljejo, tam je tema. Ako si Peter nadene krinko, ga ne bo mogel nihče spoznati. Pete je pristal. V krvi mu je valovala lovaska strast. Rad bi videl, kako bo padala divjačina.

59

Motor je brnel, ko je avtomobil kakor po krilih drčal skozi predmestja v prasto pokrajino. Pred njimi so drveli avtomobili, za njimi so ropotali avtomobili. Dolg, bleščet stožec svetlobe je tekkel po cesti. Prišli so v jelkov gaj. Ogromna debela so kot cerkveni stolpi moleli kvišku, po tleh pa se je razprostirala mehka preproga. To je bila znana izletna točka in zbirališče avtomobilov. Vse je bilo temeljito pripravljeno, kar je vedno v ponos stoprocentnega Amerikana. Sredi gaja je stal moč s črno krinko in a pomočjo megafona delil povelja. Avtomobili so se uvrstili v velik krog. Ti avtomobili mladih članov trgovske in industrijske zbornice so bili dobro vzgojeni — drsli so tiho in sigurno na mesto, katero jim je zapovedal glas iz megafona, kakor so to delali mladi člani, kadar so se s svojimi ženami in nevestami podali h kakemu pojedini.

Vedno so se prihajali novi, dokler niso napolnili vsa prostora.

"Številka ena!" se je grozeče oglašal megafon. Nekoliko ljudi je istopilo iz avtomobila in izvleklo zvončeno jekniko. Bil je Mihael Dubin, mlad judovski krojač, a katerim je Peter presedel petnajstodnevni zapor. Mihael se je precej ukvarjal s knjigami. Bil je sanjač in se ni doživel takega nasilja. Pripadal je tudi plemenu, ki se ne sramuje javno izraziti svoja čustva in je bil zato stoprocentnim Amerikancem odvraten. Vplj je in stokal, ko so mu anemali vesi z rok ter mu sladiči suknjo. Zakrinkani možje so ga zavleli v sredino kroga, ga privezali k drevesu in roke so mu potegnili okoli debela. Tu je stal v bleščeti svetlobi kakih tridesetih avtomobilskih reflektorjev, se sviljal in trepetal.

(Dalje prihodnja.)

kor v sanjah gledal rdeče zidove in razbite stipe oken, izza katerih ni bilo čuti najmanjšega suma. Pogosto ni vedel, kam naj bi usmeril korake, kam naj bi dal roke. Sedel je tudi v kak kot in strmel ure in ure predse. Misli je. Najbolj je mislil takrat, kadar je skozi okno presteval kamnine. Tedaj ga je popadla neprimerna strast, da je moral prestevali kamnine. Ustnice so se mu premikale same od sebe. Kakor bi molli. Časih, ob lepem vremenu, jih je skozi eno samo okno naštel šestdeset in še več. Tudi črnih visokih peči ni pozabil. A nikjer se ni kadilo. Iz nobenega zgoščevalca ni mogel ugledati vage, leče se pare.

V podobnih trenutkih je zmirom pobesnel. Stisnil je pest, svojo veliko, močno pest, kakor da je z njo hotel izraziti svojo misel, vao svojo silno voljo po delu, tisto strahotno željo po nečem, čemur ni vedel izraza. Vse se je oddaljilo v neskončnost. — S sunkovitim vzgibom telesa je planil kvišku. Stisnil je ustnice, malce skrilil hrbet, mišice so mu krčile roke, pesti sta se blizili druga k drugi, počasi, preteče. V očeh, v gladnih očeh mu je gorelo sovraštvo, sila po dejanju.

Ali dolgo to ni trajalo. Onemogel je spet sedel na stol. Pomiril se je in se zadel samemu sebi smeh.

V taki besnosti je zapodil od sebe tudi svojega dekleta. Da ga prav nič ne potrebuje, zdaj, ko nima dela, je skril. Dekle je zajakalo in šlo. Bilo mu je takoj žal. Ali ko se je spomnil spet sebe, vse svoje brezupnosti, mu je bilo spet prav, da ga je zapodil. Zapodil ga je še dvakrat. Tretjič mu je dejal, da za take, ki se hočejo poročiti, nima — ne denarja — ampak časa da nima. Pa saj je dekletu kmalu začelo hoditi z drugim.

Zdaj ga ni več, najmlajšega. Nekega jutra so ga našli blizu rudnika a prestreleno lobanjo. Pravijo, da so ga ustrelili nacistovci.

Pa ni hudo. Ustrajen je vsak dan kdo. In čivi se ob smrti kdaj pa kdaj malo oddahnejo. Malo.

Pri njem so našli le zastaran potni list.

Royaume de Jugoslavie. — Mineur.

Ker ni imel denarja, ga ni mogel podaljšati. Pa je nekdo pripomnil:

"Bog ve, ali ga bodo pokopali brez potnega lista? Ziveti mu niso dali."

Ljudje so se moša smejali in pokropili mrlika.

Na domu se je izpremenilo zelo malo.

Z njo in z njim jih je samo še šest. Na vsakega pride zdaj v tridesetih dneh po deset mark. Prej je bilo malo manj. Najstarejši, ki gre kdaj v Holandijo tako, da ga nihče ne vidi, pravi, da jih morajo še pet ustreleti. Stari da mora tudi živeti. Zaslužil je.

Mati je šla iz kuhinje in se sunaj z jokala. Najstarejši pa

NAROČNIKI POZOR!

Znamenja (July 31. 1932), pomeni, da vam je naročnica potekla ta dan. Prosveta je pravičnoma, da vam lista ne ustavi. Ako lista ne pravičnoma, je mogoče uveljaviti, kar ni bil plačan. Ako je val list plačan in ga ne prejmete, je mogoče uveljaviti val plačane naročnice, plačilo nam dopušča in navodila stari za novi naročnik.

Nalij naročniki so vsi državni talniki in drugi naročniki, pri katerih lahko plačate naročnico.

Naročnica na celo leto je \$4.00 in na pol leta pa \$2.00. Člani SNPJ doplačajo \$4.00 na leto, na pol leta \$2.00.

Za mesce Chicago in Cleveland leto \$7.50, na pol leta \$3.75, na člane \$4.50.

Todak stane na Evrope \$1.70. Člani doplačajo samo \$1.00 na polletno.

Mladinski List stane na celo leto \$1.50.

Upravitelj "PROSVETA" 2657 S. Lawndale Ave., Chicago

ni izpregovoril po tem nekaj dni nobene besede.

Kmalu je šel apert v Holandijo. Neke noči. In se ni več vrnil.

Obe dekleti imata vsaka svojo fanta, zala mladeniča, ki igra harmoniko in znata vse tiste slovenske besede, ki nase mu človeku nadomeščajo indijanako: how! sta udarjala. Vaa sroča, da imata vsak svojo harmoniko še iz boljših dni.

Oče je malo jezen, ker sem ga vprašal, ali ima holandski tobak. Ne vem, kako bi nadaljeval pogovor. Nazadnje sem se domislil:

"Ali pojdeto domov?" sem ga vprašal.

"Kam?" Bilo je, kako da me je kdo butnil v čelo. S težavo sem pojanil, le delal se, da pojasnjujem:

"V Jugoslavijo!" ...

Pomiril se je in mrtvo dejal:

"Po kaj?"

Molk.

Kmalu pa je razdraženo dejal:

"Ta kaj sem si krvavo prislusil. Tam, doma, nimam ničesar. Jugosloven sem tudi, tukaj. Slovenec sem pa amirrom bil. In tako ostane!"

Njegova apra je blizu. Pet in trideset let je bil v jami. Zdal je pobabljen. Na tihem si ne prenehoma želi domov. Le redkokdaj pa pove glasno, da bi ga domače solnce še moglo osrdaviti. Počasi prihaja smrt.

Dolgo sva molčala. Ko sem se hotel posloviti, je s svojim globokim, starčevskim glasom pridružen izpregovoril:

"Nas se doslej skoro nihče ni spomnil. Od tam, od doma ni bilo glasu. Zdal nas nekaj let prihajate gledat. Kako radi bi moji otroci govorili lepo slovenski. Kako vprašujejo po došli solnce in planini! — Pa mojim otrokom je domovina še: Fremdes Land. — Če pridejo tja, so tuji, in se spet iseljenjci."

Rudolf Kresal.

Brand je man po svojih duhovnih in strupenih maskadah. Ko je nedavno neki poslanec kritiziral nov predlog zakona, je začel svoj govor:

"Ko sem prikrkat predital telet zakona, sem mislil, da sem nor."

"Kaj vam je vendar treba pripovedovati splošno znane stvari!" ga je s krepkim glasom prekinil Brand in govora je bilo konec.

Ravnatelj jejnišnice: "Vi imate nekake prikolice? Kaj je?" Jejnič: "Fremalo ishodon je, gospod ravnatelj."

Agitatorja za Prosveto!

Nevidna luč proti zločinom

Ameriški raziskovalec MacCoy je dokazal z zanimivimi poskusi, da morejo biti svetlobni žarki v boju proti zločinom dragoceno sredstvo. Z ultravijoličnimi žarki, ki so človeškim očem nevidni, se dajo, kakor znano, poslopja in zakladnice obvarovati pred vlomilci v absolutno sigurnostjo. Cela vrsta skrivnih zreal tvori nekakšno nevidno mrežo žarkov okoli objekta, ki naj se zaščiti. Če zaide človeško telo v omrežje teh žarkov, jih prekine in svari priprave se avtomatično sprožijo. MacCoy je v nekem poskusu med drugim pokazal, kako morejo ultravijolični žarki na ta način preprečiti beg ksanjencev iz jejnišnice.

To metodo je še bolj izpopolnil angleški izumitelj Baird. Namestu ultravijoličnih je vzel infrardeče žarke, ki so isto tako nevidni. Prekinitev žarkovnega omrežja sproži celo kanonado svarilnih strelcev in spravi skrivne fotografске aparate v delo. Vlomilec ostavi na mestu svojo sliko, tudi če bi mu uspelo, da pobegne.

Nevidni žarki pa niso samo obrambno sredstvo zoper človeške nasprotnike, temveč rabijo tudi v boju zoper škodljive žuželke, n. pr. monkite. Dočim človeško oko ultravijoličnih žarkov ne vidi, jih vidi oko žuželk. Na žuželke vpliva ta nevidna svetloba prav tako privlačno kakor prižgana svetilka na večje. V stožcu ultravijoličnih žarkov

se zbirajo ne oziraje se na varnost, ki se ji vedo drugače tako dobro izogibati. Tako se da sestaviti past za mrčes s pomočjo kremenčeve svetilke, ki oddaja ultravijolično luč. Iz pasti struji ozon, ki vpliva na žuželke kakor strup.

Nevidni žarki učinkujejo dalje na semena oživljajoče. A tu ne gre za ultravijolične, temveč za infrardeče žarke. S takimi žarki, ki so imeli več centimetrov valovne dolžine, je berlinski raziskovalec Fritz Hildebrand izvedel v zadnjem času presenetljive poskuse. Pod njihovim učinkom so n. pr. razne koristne rastline, n. pr. tomatne in zelje, bohotno rasele celo v neugodnih tleh, čeprav je trajalo obsevanje vsakokrat le malo časa. Ruski učenjak prof. Gurvji je dokazal, da rastline same izsejajo nevidne žarke, in sicer v rastočih stanic. To so zanimivi dejstva, ki bodo dovela še do epohalnih odkritij.

SLOVENSKA NARODNA PODPOBNA JEDNOTA

Izdaja svoje publikacije in je posebno list Prosveta za korist, ter potrebuje agitacije svojih družtev in članstva in za propagando svojih idej. Nihakor pa ne za propagando drugih podpornih organizacij. Vaska organizacija ima obiljano svoj glasilo. Torej agitatorni dopis in navedenih drugih podpornih organizacij in njih družtev naj se ne pošilja listu Prosveta.

Naročite Mladinski list, najboljši mesečnik za slovensko mladino!

NAROČITE SI DNEVNIK LIST PROSVETA

Po sklopi 2. razpis konvencije so podaj lahko naroči na list Prosveta in priloge edne, dve ali tri štane in eno družino in to enega meseca v celoti naročilo. List Prosveta stane na vsa mesta, na člane ali na tiste \$4.00 na leto naročilo. Ker pa člane in plačajo pri naročilu \$1.50 na teden, so jim to priloge k naročilu. Pri priloge enega, dve ali tri štane in eno družino in to naročilo. Torej podaj si vrsto, radi, da je list prosveta in štane \$4.00. J. List Prosveta je v vseh listov in gotovo je štane v vsaki družini, ki bi rad šel list vso dan. Torej sedaj imate priloge, da so tudi vi naročite na dnevnik Prosveta. Cena lista Prosveta je:

Za Evropsko državo in Kanado \$4.00	Za Cleveland in Chicago je \$7.50
1 tednik in..... 4.00	1 tednik in..... 7.50
2 tednika in..... 8.00	2 tednika in..... 15.00
3 tednika in..... 12.00	3 tednika in..... 22.50

Ispraznite priložni kupon, priložite potrdilo vaše članarje ali Money Order v plačilo in si naročite Prosveto, list, ki je v vseh listov.

Pojemite! — Vsi, ki so bili v letu 1931 članovi Prosvete, bodo imeli list štane in družino, ki je tako skupno naročilo na dnevnik Prosveto, to tako namamiti upravičena lista, in članovi doplačati do tiste vrste lista Prosveta. Ako tega ne storite, tedaj mora upravičeno sniti datum na to vrsto naročilo.

PROSVETA, SNPJ, 2657 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Priloge pošiljate, naročilo na list Prosveta vrsto \$

Ime _____ Čl. družina \$

Naslov _____ Družina

Mesto _____ Družina

Nov naročnik _____ Star naročnik

Ustavite tednik in ga priloge k moji naročnici od štane štane svoj družine:

Ime _____ Čl. družina \$

Ime _____ Čl. družina \$

TELEFON ROCKWELL 2604

TISKARNA S. N. P. J.

SPREJEMA VBA

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska valile za vsa mesta in štane, vtičnice, častilke, knjižice, kalendarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovaškem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugih

VODSTVO TISKARNE APELJA NA ČLANSTVO S.N.P.J. DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

Vse pojasnila daje vodstvo tiskarne. Osebe, ki niso, uničenele prve vrste

Želite po informacije na nasled:

S. N. P. J. PRINTERY

2657-59 So. Lawndale Avenue
CHICAGO, ILL.

TAM SE DOBE NA ŽELJO TUDI VBA USTREMA POJASNILA